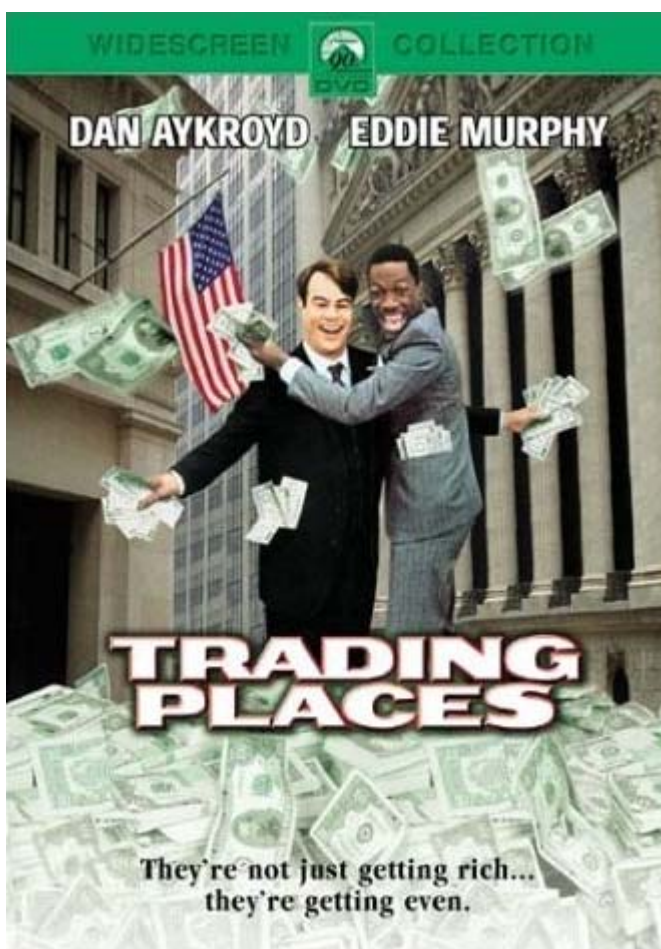

Eddie Murphy og den poetiske retfærdighed

»*Jeppe på Bjerget*« og »*Trading Places*«

Version 1.1 - 26.02.2007

»*Jeppe på bjerget*« er langt fra det eneste »stykke« hvor tingene vendes på hovedet; det sker også i den amerikanske komedie »*Bossen og bumsen*« (»*Trading places*«), men der er betydelig forskel på det danske stykke og det amerikanske; det gælder intrigen, det gælder dén lære der umiddelbart kan drages af »stykkerne«.

I begge »stykker« er der én eller to »baroner« der - som den naturligste ting af Verden - bestemmer det hele, og som for morskabs skyld har andre mennesker til bedste. Hos Holberg er det bonden Jeppe, der må lægge krop til et useriøst »samfundsvidenskabeligt« eksperiment, i den amerikanske film er det den rige Louis Winthorpe III og den fattige fidusmager Billy Ray Valentine, der må bytte plads for usselt væddemåls skyld.

»Hvor gik Nille hen, da man jog hende bort?«

Hos Holberg byder baronen sine tjenere at vende op og ned på Jeppe, gøre ham til baron, styrte ham på møddingen, sætte ham for en fiktiv domstol og klynge ham op. Til sidst giver man ham ganske vist et par dalere på hånden som *drikkepenge* - »*See! der har du fire Rigsdaler, som du nogen Tid kand holde dig lystig med, og glem icke at dricke vor Skaal*« - men »i virkeligheden« efterlades han i endnu ringere forfatning end forhen. Det eneste »lyspunkt« er at Nille, hans kone, blev jaget bort, da hun gik for vidt.

Det er absurd at det netop er Holberg's *Baron* der til sidst udsiger stykkets morale, han der har opført sig mere end anløbent. Selv om Holberg måske har ment »*noget*« i retning af hvad Baronens siger, så er moralen temmelig påklistret (og dét burde gøre læseren mistænksom). Umiddelbart kan den måske se »*rigtig*« ud, men man skal ikke tænke for længe over den, det »samfundsvidenskabelige« eksperiment var fra begyndelsen dømt til at mislykkes, det var absurd.

Anderledes med »*Bossen og bumsen*«; her er eksperimentet også dømt til at mislykkes, dvs. det *lykkes* ... men på en ganske anden måde end »tænkt« af pengebaronerne. Der er tale om en slags poetisk retfærdighed; de der har opført sig stygt bliver væltet omkuld, for deres ofre - bossen og bumsen - har forenet sig med hinanden, brugt pengebaronerens våben på dem selv - og efterladt dem hvor de hører hjemme, lænset for formue og social respekt: »*Den der graver en mødding for andre, falder selv i den*«.

»This terrible, awful negro«

Deres to ofre ender derimod på den grønne gren; de får en længere, måske endda en livslang ferie under palmerne i den blå lagune. Den som engang var deres tjener har *selv* fået tjener. Har man et medfødt talent og et indtagende udseende, kan man drive det vidt. Ekstra vidt, for har Winthorpe III fortjent noget som helst? Faldt han ikke tilbage til gammel uvane da han vågnede i »baronens« seng? (»*Føj for en drøm, jeg troede »this terrible, awful negro« havde fået min position*«); var han ikke parat til det ene og det andet skidt - til sidst til at skyde sig selv - fordi han savnede moral?

Brutalitet som fredagsaftenhygge

Brutaliteten har en væsentlig funktion i både »*Jeppe*« og den amerikanske film. I »*Jeppe*« bliver der delt bank ud. I den amerikanske film det samme efter skrammerne at dømme, men desuden afleveres pengebaronerens håndlanger, Mr. Beaks, som bonuspakke til den lystne gorilla. *Farewell, goodbye, enjoy.*

En poetisk retfærdighed som i »*Bossen og bumsen*« kan være hyggelig nok hvis tilskuerne ellers er børn eller meget barnlige sjæle. Intrigen og slutningen er enfoldige, men det gør ingenting vil de fleste sige, for det er jo kun skæg og ballade. Jeppe er en langt mere kompleks person; han loves heller ingen poetisk retfærdighed - tværtimod; kun et par sølle rigsdalere - og yderligere deroute.

For resten

For resten er det kun »de rigtige« amerikanere, der kommer til at nyde godt af den »højere retfærdighed«: Winthorpe, Billy Ray, Ophelia (en prostitueret der hjælper Winthorpe) og

Coleman (Winthorpe's og Billy Ray's tjener), alle bliver de så rigeligt belønnet. Godt det kun er teater.

Winthorpe's kæreste, Penelope, derimod - hun får som »fortjent«; hun får *sin* gorilla, Winthorpe's arrogante rival. »Enjoy.«

Mark Twain

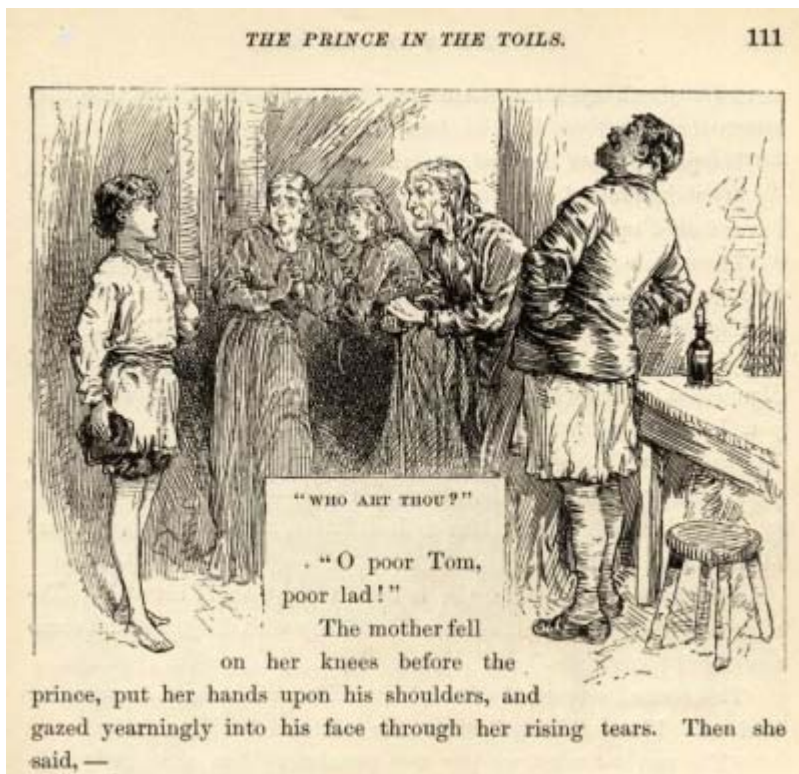

Illustration fra 1882-udgaven

»Trading Places« blev filmatiseret første gang i 1935 under titlen »Hoi Polloi«. Den bygger på en fortælling for børn af Mark Twain - »The Prince and the Pauper« (1882) ['Prinsen og tiggerdrengen'], men temaet har rødder langt tilbage. Twain-bogen kan downloades gratis på Engelsk på Gutenberg, fx fra: <http://www.gutenberg.org/files/1837/1837-h.zip>.

Der findes også en særlig Disney-udgave.

Se: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Prince_and_the_Pauper

Hoi Polloi

Det græske udtryk »Hoi Polloi« ['hoben'] over for »Hoi Oligoi« ['de få'] er muligvis hentet fra Thukydids »Perikles' gravtale«. Thukydids: 'Historie' II.37; II.40

Se: http://en.wikipedia.org/wiki/Hoi_polloi

»Trading Places« (Paramount 1983)

Director: John Landis
Writing credits: Timothy Harris Herschel Weingrod
Executive producer: George Folsey Jr.

Billy Ray Valentine: Eddie Murphy
Louis Winthorpe III: Dan Aykroyd
Randolph Duke: Ralph Bellamy
Mortimer Duke: Don Ameche
Coleman: Denholm Elliott
Penelope Witherspoon: Kristin Holby
Ophelia: Jamie Lee Curtis
Clarence Beeks: Paul Gleason

BA's Holberg-sider

»[Et åbent sind? Om Holberg's tænkning](#)«. De fleste af mine Holberg-artikler indgår i »*Et åbent sind?*«. Bogen foreligger som foreløbig udgave, der kan downloades gratis. Den vil blive udbygget og bearbejdet i løbet af 2006-2008.

I bogen er der afsnit om **Holberg's breve**, om hans fortolkning af **naturretten og folkeretten**, om hans **arbejde som filosof og teolog** - og om en særlig del af hans **historieskrivning**; som eksempler på det sidste er valgt hans beretninger om den albanske fyrste **Skanderbeg** og om profeten **Muhammed**.

I tilknytning til bogen har jeg samlet et [udvalg af Holberg-ting](#) [PDF] og lagt i en digital udgave på internettet. Det drejer sig bl.a. om komedien om **Gert Westphaler**, en række epistler og om værket om **natur- og folkeretten**. Desuden har jeg påbegyndt en [oversigt over links \(og litteratur\) om Oplysningstiden](#).

Andre artikler (enkelte af disse er af andre forf.):

ABRACADABRA: DIGITAL HOLBERG: artikler der er listet på *Open Directory Project*, her er de opdelt i emnegrupper | [Holberg's egne tekster](#) på nettet | [Rahbek's Holberg-udgave 1804-1814](#) | [Billeskov Jansen's udgave af: Værker i tolv bind](#) (indholdsfortegnelsen) | [Litteraturliste](#)

Teater: [Holberg-teater i Kalundborg](#) | [Holberg i Korsør](#) | [Krabasken i Kalundborg](#) [indgår i »*Et åbent sind*«] | [Niels Klim i Kalundborg](#) | [Niels Klim på Falster](#) | [Antihelten Jeppe](#) [indgår i »*Et åbent sind*«] | [Jeppe på gyngende grund](#) [om dansk-polsk opsætning; indgår i »*Et åbent sind*«]

Naturretten. Retsforhold (Supplerende): [Holberg og Bierne](#) | [Holberg, Naturretten og juristerne](#) (Ditlev Tamm i Kalundborg) | [Hugo Grotius](#) | [Deres velfortjente straf](#) (udstilling i Kalundborg)

Personer: [Holberg's konger](#) (Frederik IV, Christian VI og Frederik V) | Holberg's uven, juristen og historikeren [Andreas Hojer](#) | [Africanus og Gynther fra Havrebjerg](#)

Steder: [Sorø](#) | [Brorupgaard - Havrebjerg](#) | [Tersløsegård:](#) Holberg's gods ved Sorø | [Theobald Stein's Holberg-statue ved Det Kongelige Teater i København](#)

Sprog: [Sprog og typografi](#) hos Holberg | **Udgivere og forskere:** [Thomas Bredsdorff](#) (Holberg-medaljen 2005)

Du kan åbne linkene så de fremkommer i **denne ramme** - eller så de fremkommer i et **nyt vindue**; brug *højreklik* til at vælge.

Denne rammes adresse: <http://bjoerna.dk/Holberg/links.htm> | Udgiver: [Kultursociolog Bjørn Andersen](#)